

Ədəbi Dəyişikliklər Daha “Rus Dili Tramplini” Yoxdur Şaiq Səfərov

Mənbə: Azerbaijan International jurnalı - Aİ 4.1 (Yaz 1996)
© 2002. Azerbaijan International

Rus dilinin hələ də Azərbaycanda geniş surətdə işlənməsinə baxmayaraq, o artıq əvvəllərdə olduğu kimi nüfuzlu dil deyil. Tərcümələrə gəldikdə isə, rus dili artıq bütün əsərlərin tərcüməsində vasitəçi kimi istifadə olunan “trampolin” deyil. İndi Azərbaycan dilində olan əsərlər birbaşa ingilis, fransız, alman və digər dillərə və bu dillərdən də birbaşa azərbaycan dilinə tərcümə olunur. Artıq rus dili əvvəllərdə olduğu kimi vasitəçi dil rolunu oynamır. Tələblər dəyişir.

Şəkil: Danimarka yazıçısı Hans Kristian Andersonun azərbaycanlı uşaqların böyük həvəslə oxuduğu uşaq əsərlərinin rus dilində tərcüməsi.

Soyuq otaq. 60 yaşlarında, çiyinə gödəkçə salmış bir kişi nüfuzlu qəzet olan “Bakinskiy Rabochiy” (“Bakı fəhləsi”) qəzetinin redaksiyasında olan otağında masa arxasında oturub. Bu onun təzə vəzifəsidir. Vladimir Qafarov bu nüfuzlu qəzetin redaktor müavini

vəzifəsinə zərurətdən keçmişdir. O, elə əvvəllərdə olduğu kimi yenə də poeziya tərcümə etmək və ya özü yazmaq arzusundadı.

Qafarov Azərbaycanda rus dili tərcüməsi sahəsində böyük təcrübəyə malik şəxslərdən biridir. Ancaq bu gün dilin işlənməsində yerdəyişmə olduğundan neçə illərdir öz dil bacarığının saflaşdırılması üçün çalışan bu böyük insan artıq iş axtarmaq məcburiyyəti ilə üzləşir. “Tərcümə,” Qafarova görə, “çətin işdir, ümumilikdə isə zövqvericidir. Poeziyanı tərcümə etmək nəsrin tərcüməsindən çox çətinidir. Tərcüməçi poetik meylə, ritm hissində və hər iki dildə böyük söz ehtiyatına malik olmalıdır.”

Bu iş əvvəllər yaxşı zəhmət haqqı verilirdi. Qafarov sakit, qayğısız həyat keçirirdi. Bu gün isə o hər ay 170000 manat (təxminən \$40), məvacib alır. Həyat yoldaşının təqaüdü isə 100000 manatdır (təxminən \$22). “Bu qədər az pulla yaşamaq mümkündürmü?” deyərək o soruşur.

İş stolunun üstündə çapa hazır olan 8 poeziya kitabı var. Hamısı dəyərli klassik əsərlərdir. Bura epik Koroğlu əfsanəsi, şairə Məhsəti Gəncəvinin (11-ci əsrin sonu, 12-ci əsrin əvvəlləri), Molla Pənah Vaqifin (18-ci əsr), Vahidin (20-ci əsr) və Füzulinin (12-ci əsr) əsərləri daxildir.

Qafarov xüsusilə Füzulinin vurğudur. Onun fikrincə Füzulinin əsərlərinin rus dilində heç bir sanballı tərcüməsi yoxdur. “Tərcümələr çox keyfiyyətsiz alındığından, Füzulinin bəzi əsərlərini tərcümədən oxumaq adama heç bir zövq vermir. Onun fəlsəfəsini olduğu kimi ifadə edə bilib-bilmədiyimi deyə bilmərəm, ancaq hər halda mənim tərcümələrim ən azı oxunaqlıdır.”

Qafarov həmçinin bayatı toplusu da tərcümə etmişdir. Bura ümumilikdə 2500 misra daxildir. Bayatı çox qədim bir poeziya janrı olduğundan (çox güman ki, 1000 ildən çox bundan qabaq) onun tərcümə edilməsi çox çətinidir. Bu yalnız 4 misradan ibarətdir, amma yapon nəsrinə kimi mənası dərinidir və xalq arasında çox geniş yayılmışdır. Qafarova görə belə bir janrın Azərbaycanda mövcudluğundan dünyada çox az adam xəbərdardır. O, millətin başına gəlmiş yaxın hadisələri əks etdirən, müharibə, qurbanlar və şəhidlər, qaçqınlar və həyat mübarizələri mövzusunda bir çox kədərli bayatılar toplamışdır.

Lakin indi ümumiyyətlə kitab nəşr etdirmək olduqca çətinidir. Qafarov tez-tez “Əvvəllər sən kitab çap etdirdikdən sonra varlanardın, indi isə bir kitab çap etdirmək üçün gərək varlı olasan” deyərək Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri Anardan sitat gətirir. Qafarov üçün kitab nəşrinin çətinliyi yalnız kağızın qiymətinin çox baha olduğuna görə deyil, həmçinin rus dilli oxucuların sayının ciddi surətdə azaldığına görədir. O, “xarici bazar”, yəni əsərləri Azərbaycandan kənara, SSRİ sərhədləri daxilində ixrac etmək üçün işləyirdi. Əvvəllər onun kitablarının bir çoxu Moskva və ya Leninqradda çap olunurdu. Lakin Sovet İttifaqı dağıldıqdan sonra bütün respublikalar rus dilində deyil, öz ana dillərində danışmağa can atırlar. Bu keçmiş Sovet respublikaları üçün yeni bir dövrüdür. Belə

dəyişikliklər nəticəsində bazarlar da dəyişir. Ancaq gərək keçmiş Sovet İttifaqının respublikaları tələsik keçmiş tamamilə silib gələcəyə can atmasın. Belə ki, ədəbi irs də təhlükə altında qala bilər.

Şaiq Səfərov Unocal şirkətində İctimaiyyətlə Münasibətlər Tənzimləyicisi vəzifəsində çalışır və Azərbaycan ədəbi ictimaiyyəti ilə dərindən maraqlanır.

Tərcümə: Ülviyyə Məmmədova

Yoxladı: Gülnar Aydınmırova

Redaktə etdi və veb üçün hazırladı: Aynurə Hüseynova